

Etyka, estetyka i etykieta językowa

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Audiobook](#)
- [Sprawdź się](#)
- [Dla nauczyciela](#)

A close-up photograph showing a person's hands holding a stack of several books. The focus is on the fingers and the edges of the pages. A dark grey rectangular box is overlaid on the center of the image, containing the title text in white. In the bottom right corner of the image, there is a small white box with a grey border containing the source information.

Etyka, estetyka i etykieta językowa

Źródło: Pixabay, domena publiczna.

Komunikacja rządzi się nie tylko zasadą poprawności językowej. Jako akt społeczny - akt mowy powinien spełniać pewne warunki charakterystyczne dla życia w społeczeństwie. Dlatego formułując wypowiedzi, powinniśmy trzymać się zasad etyki, estetyki i etykiety językowej.

Niezwykle ważna jest etykieta, czyli obowiązujący sposób zachowania się w jakimś środowisku. Zbiór norm i zasad zachowania się w towarzystwie zwany jest *savoir-vivre*'em. Natomiast w sferze internetowej również obowiązują określone, zwyczajowe zasady, które nazwano netykietą.

Twoje cele

- Poznasz zasady etyki, estetyki i etykiety językowej.
- Dowiesz się, jak grzecznie zwracać się do innych osób.
- Nauczysz się formułować teksty poprawne, a nawet piękne, które urzekną odbiorcę.

Przeczytaj

Etyka słowa

Na etykę słowa składają się m.in.:

- prawdomówność
- uprzejmość
- podmiotowe traktowanie się nadawcy i odbiorcy
- szanowanie cudzych poglądów

Etykę słowa łamią następujące postawy:

Zwolnione lub częściowo zwolnione z zasad etyki słowa są teksty artystyczne (poezja, proza, dramat, piosenka itd.).

Jaskrawym przejawem łamania etyki słowa jest manipulacja językowa, która może mieć charakter incydentalny (np. manipulujący czytelnikiem artykuł w gazecie) albo systemowy (jak w nowomowie okresu komunizmu).

Estetyka słowa

Niektóre teksty nawet intuicyjnie uznajemy za bardziej estetyczne od innych, niektóre wprost nazywamy brzydkimi, ciężkimi. Oto kilka wyznaczników, które o tym decydują:

Warto dodać, że zarówno etykę, jak i estetykę językową burzą wulgaryzmy.

Etykieta słowa

W polszczyźnie do osób, których nie znamy, zwracamy się per *pan*, *pani*, stosując czasownik w 3 osobie – użycie z tymi wyrazami czasownika w 2 osobie (*Co pan myślisz?*) jest po pierwsze błędem, a po drugie jest bardzo niegrzeczne. W wypadku

słów *panie, panowie, państwo* poprawne są co prawda obie osoby czasownika, ale grzeczniejsza jest forma 3 osoby (*Niech panie wejdą do środka*).

Nie mówimy *pan(i)* + imię osoby, do której się zwracamy (*Pani Aleksandro, Panie Piotrze*), jeśli

- osoba ta jest od nas starsza,
- nie jesteśmy z nią spoufaleri.

Stosujemy natomiast połączenie *pan(i)* + tytuł zawodowy lub naukowy, np. *panie doktorze, pani profesor, pani magister* itd. Kiedy zwracamy się np. do pani wicedyrektor, pomijamy prefiks wice- i piszemy/mówimy *pani dyrektor*. Na uniwersytetach lepiej używać w stosunku do doktorów habilitowanych tytułu *profesor*, choć oczywiście we wszelkich dokumentach należy używać właściwej tytułatury.

Pytając, w początkowej części zdania używamy takich wyrażen, jak: *przepraszam, proszę wybaczyć* oraz trybu przypuszczającego: *Czy mogłabym... Chciałbym...*

W konwersacji realnej używamy na powitanie osób, z którymi nie jesteśmy spoufaleri, raczej wyrażen *dzień dobry, dobry wieczór* itd. Jednak w korespondencji – czy to listownej, czy mailowej – nie stosujemy tych formuł. Ograniczamy się wówczas do rozpoczynania wiadomości od form adresatywnych, jak *Szanowna Pani..., Szanowny Panie...*

Żegnając się, używamy zwrotów *do widzenia, do usłyszenia*. W e-mailach i listach odpowiednie formuły to m.in. *Z poważaniem, Z wyrazami szacunku*.

Częstym błędem popełnianym podczas przedstawiania się jest formuła *Nazywam się Jan*. Kiedy rozpoczynamy zdanie od *nazywam się*, wymagane jest podanie co najmniej nazwiska, czyli *Nazywam się Kowalski* lub *Nazywam się Jan Kowalski*. Jeśli podajemy tylko imię, możemy powiedzieć *Mam na imię Jan* lub *Jestem Jan* (po *Jestem* można też użyć nazwiska). Błędem jest także sformułowanie *Mam na nazwisko Kowalski*, powstałe przez analogię do *Mam na imię...* W sytuacjach i dokumentach o charakterze

oficjalnym nie wypada używać zdrobnienia imienia, np. niewskazane jest wpisywanie w CV imion *Ola, Maciek, Zuzia*; zamiast tego należy zastosować pełną formę imienia: *Aleksandra, Maciej, Zuzanna*.

Z kolei pytając o czyjeś imię i nazwisko, możemy skorzystać z formuł *Jak się pan(i) nazywa?* bądź: *Z kim mam przyjemność?*. Ten drugi zwrot jest nacechowany stylistycznie, ale uprzejmy i nie narusza etykiety językowej.

Słownik

estetyka słowa

takie kształtowanie tekstów – od poezji po wystąpienia publiczne – które pozwala odnaleźć w tych tekstach walory piękna i harmonii

etyka słowa

zbiór moralnych zasad, które powinny rządzić aktem mowy, i jeden z warunków właściwego dokonania się aktu mowy

etykieta językowa

takie formułowanie wypowiedzi, by okazać partnerowi komunikacyjnemu szacunek oraz życzliwość.

Audiobook

Polecenie 1

Wysłuchaj rozmowy językoznawców, a następnie wyjaśnij, w jaki sposób powstało słowo *netykieta*.

Źródło: *Wszystko zależy od przyimka*. Bralczyk, Miodek, Markowski w rozmowie z Jerzym Sosnowskim, Warszawa 2014, s. 11–17.

Polecenie 2

W jaki sposób powinniśmy rozpoczynać mejle? Od czego jest to zależne?

Polecenie 3

Czy słowo „witam” jest odpowiednie w komunikacji pisemnej? Sformułuj tezę i dwa argumenty, które ją potwierdzą.

Słownik

interlokutor

rozmówca

dekorum

(łac.) – stosowność zachowania lub wyglądu w danych okolicznościach

Sprawdź się

Pokaż ćwiczenia:

Ćwiczenie 1

Ćwiczenie 2

Zaznacz poprawne i zgodne z etykietą zwroty.

- Nazywam się Sara.
- Jestem Łukasz.
- Jestem Piotr Rogowski.
- Nazywam się Kłosiewicz.
- Nazwisko?
- Z kim mam przyjemność?
- Jak się pan miewasz?
- Jak pan ma na nazwisko?

Ćwiczenie 3

Wstaw w odpowiednie miejsca tabeli cechy wypowiedzi estetycznej i wypowiedzi nieestetycznej.

Wypowiedź estetyczna	Wypowiedź nieestetyczna

Ćwiczenie 4

Uzupełnij mapy myśli. Wypisz, na czym polega łamanie etyki językowej przez odbiorcę oraz jakie zachowania składają się na etykę słowa.

Ćwiczenie 5

Zaznacz te wypowiedzi, które łamią etykę słowa. Uzasadnij swój wybór.

- Słuchaj mnie, jak do ciebie mówię!
- Nie musimy się zgadzać.
- Albo zrobisz, co ci każę, albo z nami koniec.
- Wysłuchaj teraz moich argumentów.
- Musisz wreszcie zacząć myśleć.
- Czy możemy na chwilę przestać się kłócić?
- Wszystkim nam zależy na tym samym.
- Ale mnie przestraszyłeś!
- Socjalizm to dobrobyt.
- Nie gniewaj się, ale stłukłem twój ulubiony kubek.
- Mam się już śmiać?

Ćwiczenie 6

Podczas oficjalnej narady dyrektor zwrócił się do podwładnej:

A pani może się raz zamknąć i posłuchać?

Wyjaśnij, w jaki sposób została złamana zasada etyki językowej i zaproponuj wypowiedź o tej samej treści, ale grzeczną.

Ćwiczenie 7

Oceń podane przykłady pod względem przestrzegania bądź nieprzestrzegania zasad etyki językowej.

1. Młody chłopak: *Pani, gdzie tu jest postój taksówek?*

Starsza kobieta: *Jak pan przejdzie przez tę ulicę, to po prawej stronie zobaczy Pan postój.*

Młody chłopak: *Acha.*

2. Starsza kobieta: *Proszę pani, czy dostanę jakiś lek na kłopoty z pamięcią?*

Farmaceutka: *Proszę mi powiedzieć, ile pani ma lat?*

Starsza kobieta: *Osiemdziesiąt.*

Farmaceutka: *W tym wieku kłopoty z pamięcią to normalny stan. Proszę się tym aż tak nie przejmować. Ale mogę polecić herbatę ziołową, która pomaga mojej babci. Przynajmniej trochę.*

Ćwiczenie 8

Napisz mail do profesora uczelni z informacją o niemożności uczestniczenia w zajęciach odbywających się następnego dnia.

Dla nauczyciela

Autor: Anna Grabarczyk

Przedmiot: Język polski

Temat: Etyka, estetyka i etykieta językowa

Grupa docelowa:

Szkoła ponadpodstawowa, liceum ogólnokształcące, technikum, zakres podstawowy

Podstawa programowa:

Zakres podstawowy

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

I. Kształcenie literackie i kulturowe.

2. Odbiór tekstów kultury. Uczeń:

1) przetwarza i hierarchizuje informacje z tekstów, np. publicystycznych, popularnonaukowych, naukowych;

2) analizuje strukturę tekstu: odczytuje jego sens, główną myśl, sposób prowadzenia wywodu oraz argumentację;

II. Kształcenie językowe.

2. Zróżnicowanie języka. Uczeń:

3) rozpoznaje i ocenia modę językową we współczesnym języku;

7) rozpoznaje słownictwo o charakterze wartościującym; odróżnia słownictwo neutralne od słownictwa o zabarwieniu emocjonalnym, oficjalne od potocznego.

3. Komunikacja językowa i kultura języka. Uczeń:

7) stosuje zasady etyki wypowiedzi; wartościuje wypowiedzi językowe, stosując kryteria, np. prawda – fałsz, poprawność – niepoprawność;

9) stosuje zasady etykiety językowej w wypowiedziach ustnych i pisemnych odpowiednie do sytuacji;

III. Tworzenie wypowiedzi.

1. Elementy retoryki. Uczeń:

7) odróżnia dyskusję od sporu i kłótni;

IV. Samokształcenie.

9. wykorzystuje multimedialne źródła informacji oraz dokonuje ich krytycznej oceny;

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;
- kompetencje obywatelskie;
- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji;
- kompetencje w zakresie wielojęzyczności;
- kompetencje w zakresie świadomości i ekspresji kulturalnej.

Cele operacyjne. Uczeń:

- uczestniczy w dyskusji na temat grzeczności językowej;
- wyjaśnia, czym różnią się od siebie etyka słowa, estetyka i etykieta językowa;
- wymienia elementy decydujące o estetyce słowa;
- analizuje najczęstsze błędy popełniane w wypowiedziach;
- podaje przykłady łamania etyki słowa;

- wyjaśnia, czym jest netykieta.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm;
- konektywizm.

Metody i techniki nauczania:

- ćwiczeń przedmiotowych;
- z użyciem komputera;
- dyskusja;
- mapa myśli.

Formy pracy:

- praca indywidualna;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami, słuchawkami i dostępem do internetu;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda.

Przebieg lekcji

Faza wprowadzająca:

1. Nauczyciel wprowadza uczniów w tematykę zajęć. Podaje cytat z *Pana Tadeusza* Adama Mickiewicza.

Grzeczność nie jest rzeczą małą:

Kiedy się człowiek uczy ważyć, jak przystało,
Drugich wiek, urodzenie, cnoty, obyczaje,
Wtenczas i swoją ważność zarazem poznaje:
Jak na szalach, żebyśmy nasz ciężar poznali,
Musim kogoś posadzić na przeciwnej szali.

Uczniowie rozpoczynają dyskusję na temat tego, jak rozumieją grzeczność językową i dlaczego powinno się ją stosować. Warto ją zacząć od tego, że w czasach Mickiewicza starsi uczyli młodych grzeczności. Uczniowie powinni się zastanowić, czy dziś rodzice/dziadkowie dają im przykład językowej poprawności i prawią im takie nauki jak Sędzia z przytoczonego cytatu. Warto również na początek wypracować definicję grzeczności językowej jako zbioru przyjętych w danej kulturze form językowych zachowań, przyporządkowanych określonym sytuacjom pozajęzykowym, które dotyczą między innymi powitań, pożegnań, podziękowań, życzeń, gratulacji, próśb. Uczniowie tworzą zbiór sformułowań, które należy użyć w danej sytuacji w stosunku do odbiorcy.

Faza realizacyjna:

1. Uczniowie indywidualnie zapoznają się z treściami w sekcji „Wprowadzenie” oraz „Przeczytaj”. Następnie nauczyciel zadaje uczniom pytania:
  - Czym różnią się od siebie etyka słowa, estetyka i etykieta językowa?
  - Jakie są najczęstsze błędy popełniane w wypowiedziach?
  - Jakie elementy decydują o estetyce słowa?
  - Kto i w jaki sposób może łamać etykę słowa?
2. Nauczyciel pyta uczniów, czym jest netykieta i czy ją stosują. Następnie głośno odtwarza nagranie z sekcji „Audiobook”. Uczniowie samodzielnie zapoznają się z wyjaśnieniami trudniejszych wyrazów z tekstu. Następnie w parach wykonują polecenia 1 i 3. Praca z poleceniem 2 może przybrać formę dyskusji.
3. Prowadzący zapowiada uczniom, że w kolejnym kroku będą rozwiązywać ćwiczenia – od najprostszych do najtrudniejszych (1-7). Każdy z uczniów robi to samodzielnie. Po ustalonym czasie wybrani uczniowie przedstawiają odpowiedzi, a reszta klasy wspólnie ustosunkowuje się do nich. Nauczyciel w razie potrzeby koryguje odpowiedzi, dopowiada istotne informacje, udziela uczniom informacji zwrotnej.

Faza podsumowująca:

1. Na zakończenie lekcji nauczyciel prosi uczniów o stworzenie mapy myśli jako podsumowanie omawianych zagadnień. Wybrani lub chętni uczniowie wypisują swoje propozycje na tablicy. W ramach podsumowania wszyscy uczestnicy lekcji biorą udział w omówieniu zgromadzonych zapisów.
2. Nauczyciel kończy zajęcia informacją o tym, że akty mowy wyrażające emocje negatywne nie są łamaniem etykiety językowej. Są bowiem sytuacje, gdy musimy przedstawić negatywną ocenę efektu czyjegoś działania. Należy pamiętać, że można to zrobić z zachowaniem zasad grzeczności językowej. Na przykład nauczyciel ocenia pracę ucznia i – według postawionych kryteriów – praca zasługuje na negatywną ocenę. Ocena ta może być wyrażona z poszanowaniem zasad grzeczności językowej.

Praca domowa:

1. Napisz mail do profesora uczelni z informacją o niemożności uczestniczenia w zajęciach odbywających się następnego dnia.

Ćwiczenie 8

Materiały pomocnicze:

- Małgorzata Marcjanik, *Proces przewartościowania polskiej grzeczności językowej*, [w:]: *Język trzeciego tysiąclecia II*, pod red. G. Szpili. Kraków 2002, s. 391-396.
- Anna Dąbrowska, *Akty etykiety językowej wyrażające brak zgody z opinią rozmówcy*, [w:] *Język a kultura*, tom 6: *Polska etykieta językowa*, pod red. J. Anusiewicz i M. Marcjanik. Wrocław 1992, s. 115-120.

Wskazówki metodyczne

- Uczniowie mogą przed lekcją zapoznać się z multimediami z sekcji „Audiobook”, aby aktywnie uczestniczyć w zajęciach i pogłębiać swoją wiedzę.